



Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Τα φύλα στη λογοτεχνία

Τίτλος:

«Η μορφή της μητέρας στη λογοτεχνία»

Συγγραφή: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΚΗΣ

Εφαρμογή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ



ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2013



ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr



A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η μορφή της μητέρας στη λογοτεχνία

Εφαρμογή σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη.

Δημιουργία σεναρίου

Νικόλαος Κούκης

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Πρότυπο Πειραματικό Λύκειο Πανεπιστημίου Κρήτης Ρέθυμνο

Χρονολογία

Από 27-3-2013 έως 24-4-2013.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Τα φύλα στη λογοτεχνία

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

8 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο τάξης.



Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η θεματική ενότητα «Τα φύλα στη λογοτεχνία» για την Α΄ Λυκείου τοποθετείται χρονικά το πρώτο τετράμηνο του διδακτικού έτους. Όμως το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε το δεύτερο τετράμηνο (Μάρτιος-Απρίλιος). Οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και με τον συνδυασμό διδακτικών μεθόδων. Επιπρόσθετα είχαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν με ευχέρεια τα προγράμματα του Η/Υ: μηχανή αναζήτησης, πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (ΠΕΚ), πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint), ανάρτηση αρχείων σε ηλεκτρονικό περιβάλλον (ιστολόγιο). Χρησιμοποιήθηκε το εργαστήριο πληροφορικής για συγκεκριμένες διδακτικές ώρες, σε συνεχόμενα δίωρα (χρησιμοποιήθηκε κυρίως στη Β΄ φάση, τη φάση της ανάγνωσης και για το τετράωρο που αντιστοιχούσε στην 4^η, 5^η, 6^η, 7^η διδακτική ώρα του σεναρίου).

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο ήταν συνταγμένο για δώδεκα διδακτικές ώρες. Κατά την εφαρμογή του περιορίστηκε στις οκτώ. Αυτό σήμαινε ότι η εκπαιδευτικός έπρεπε να αναπροσαρμόσει, με προσοχή κατά την επιλογή, το διδακτικό υλικό του συνταγμένου σεναρίου, έτσι ώστε να διατηρηθεί ο βασικός διδακτικός ιστός του και να ολοκληρωθεί το νέο, εφαρμοσμένο σενάριο.

Χρησιμοποιήθηκαν αρκετά στοιχεία αφηγηματικών τεχνικών από το κεφάλαιο της Έκφρασης-Έκθεσης «Αφήγηση». Οι μαθητές είχαν ήδη διδαχθεί το συγκεκριμένο κεφάλαιο. Έτσι η εφαρμογή του σεναρίου λειτούργησε και ως αξιολογικό μέσο για τη διερεύνηση της κατανόησης του κεφαλαίου της γλώσσας.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Νικόλαος Κούκης, Η μορφή της μητέρας στη λογοτεχνία, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Λυκείου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

—



Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το διδακτικό σενάριο «Η μορφή της μητέρας στη λογοτεχνία» εφαρμόστηκε στο πλαίσιο της διδακτικής ενότητας της Α΄ Λυκείου «Τα φύλα στη λογοτεχνία» και ανέδειξε σε ικανοποιητικό βαθμό το πρόσωπο (ήθος/χαρακτήρα) της μητέρας και τον ρόλο της μέσα από συγκεκριμένα λογοτεχνικά κείμενα. Με βάση το πορτρέτο της μητέρας, που ανέδειξε η ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων, οι μαθητές στοχάστηκαν για το πρόσωπο και τον ρόλο της στην καθημερινότητά τους και γενικότερα για τις οικογενειακές σχέσεις, όπως καταγράφονται σήμερα. Συζήτησαν και κατέθεσαν και γραπτά τις απόψεις τους παρουσιάζοντας με ευαισθησία και προβληματισμό το θέμα.

Το σενάριο αναπτύχθηκε σε τρεις φάσεις: *Πριν την ανάγνωση* [δύο (2) ώρες], *Ανάγνωση* [πέντε (5) ώρες], *Μετά την ανάγνωση* [μία (1) διδακτική ώρα]. Στην Α΄ φάση (*Πριν την ανάγνωση*) διερευνήσαμε τι σημαίνει η μητέρα για τον καθένα και για όλους, ακούσαμε τραγούδια για τη μητέρα, είδαμε φωτογραφίες και πίνακες ζωγραφικής για τη μητέρα και οι μαθητές προσπάθησαν και έγραψαν στίχους για τη μητέρα. Στη Β΄ φάση (*Ανάγνωση*) αρχικά, ανακεφαλαιώσαμε όσα γνωρίζαμε για τα στοιχεία αφηγηματικής τεχνικής και στη συνέχεια ομαδοσυνεργατικά διαβάσαμε τα επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα. Αναδείξαμε το πρόσωπο και τον ρόλο της μητέρας στην οικογένεια. Η συζήτηση και η προσέγγιση ανέδειξε την ευαισθησία των μαθητών και παράλληλα τον προβληματισμό τους για τη δύναμη και την εξέλιξη των οικογενειακών δεσμών σε μια δύσκολη κοινωνική συγκυρία. Στη Γ΄ φάση παρουσιάσαμε τις δραστηριότητες. Διαβάστηκαν οι στίχοι που οι μαθητές έγραψαν στη διάρκεια της Α΄ φάσης, όσοι δεν είχαν διαβαστεί, και παρακολούθησαμε το βίντεο [«Η μητρότητα στη νεοελληνική τέχνη»](#).



Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων με θέμα τη μορφή της μητέρας κινητοποίησε τους μαθητές. Ήταν ένα θέμα που διδακτικά δεν το είχαν επεξεργαστεί ιδιαίτερα οι συνάδελφοι φιλόλογοι και αυτό λειτούργησε ως ένα βαθμό ως πρόκληση διδακτική για τον εκπαιδευτικό και ερευνητική για τους μαθητές.

Το σενάριο επεδίωξε η μορφή της μητέρας στη λογοτεχνία να αποτελέσει κίνητρο για να γνωρίσουν οι μαθητές το συγκεκριμένο θέμα, αλλά και το πώς το πραγματεύονται οι λογοτέχνες.

Οι μαθητές διαβάζοντας τα κείμενα γνώρισαν το πορτρέτο της μάνας, όπως το δημιούργησε ο κάθε λογοτέχνης και αντιλήφθηκαν την υποκειμενική σχέση που διαμορφώνει ο κάθε άνθρωπος με τη μητέρα του. Συνειδητοποίησαν όμως παράλληλα ότι η “ανάγνωση” της μορφής της μητέρας συνδέεται με την “ανάγνωση” της πατρικής μορφής όσο και με την “ανάγνωση” του θεσμού της οικογένειας. Αυτό φανέρωσαν και τα λογοτεχνικά κείμενα (πεζά και ποιητικά) που επελέγησαν, καθώς αποτυπώνουν τα ήθη της εποχής, αλλά αναδεικνύουν και τον ρόλο των δύο φύλων, τα κοινωνικά στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που επικρατούσαν.

Η προσπάθεια κατάκτησης της γνώσης με την προσωπική έρευνα, την κριτική και τον συνδυασμό των ήδη κατακτημένων γνώσεων υπογράμμισε την ανάγκη χρήσης της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Έτσι, οι μαθητές γίνονται ερευνητές και δημιουργοί παράγοντας οι ίδιοι γνώση.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ έδωσε τη δυνατότητα στους μαθητές να γνωρίσουν λογοτέχνες και τα κείμενά τους, ζωγράφους και τους πίνακές τους, φωτογράφους και τις εκδηλώσεις μητρικής στοργής και αγωνίας που απεικόνισαν με τη φωτογραφική μηχανή τους, μουσικούς, στιχουργούς και ερμηνευτές.

Η εκπαιδευτικός διαμόρφωσε την ατμόσφαιρα μάθησης και διαλεκτικά καθοδήγησε τους μαθητές να συνεργαστούν, να στοχαστούν και να αναστοχαστούν



και τελικά, να εκφραστούν κριτικά και δημιουργικά, φανερώνοντας την προσωπική κατάκτηση δεξιοτήτων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν έλληνες και ξένους λογοτέχνες μέσα από το έργο τους αναφορικά με τη μορφή της μητέρας,
- να εκτιμήσουν και να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο της μητέρας στη ζωή παιδιών και ενηλίκων,
- να ανιχνεύσουν τον ρόλο της μητέρας στο κοινωνικό γίνεσθαι μέσα από τα διαμορφωμένα και επικρατούντα στερεότυπα κάθε εποχής.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με την εφαρμογή του παρόντος σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να ασκηθούν στην ανίχνευση και καταγραφή των χαρακτηριστικών του ήρωα ενός λογοτεχνικού έργου,
- να ασκηθούν στον εντοπισμό των τεχνικών αφήγησης που ο συγγραφέας υιοθετεί και να είναι σε θέση να ανιχνεύουν το αποτέλεσμα των επιλογών του λογοτέχνη,
- να γνωρίσουν τον τρόπο γραφής και το ύφος ελλήνων και ξένων λογοτεχνών μέσα από το έργο τους αναφορικά με τη μορφή της μητέρας.

Γραμματισμοί

Επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να αναπτύξουν την ικανότητά τους να αναζητούν, να επιλέγουν και να αξιοποιούν πληροφορίες από το διαδίκτυο (ψηφιακός, κριτικός γραμματισμός),
- να ασκηθούν στην ανάρτηση αρχείων σε ιστολόγιο (ψηφιακός γραμματισμός),



- να εξοικειωθούν με ανοικτά περιβάλλοντα μάθησης, με την ομαδική συνεργασία και να αναπτύξουν την ικανότητα αυτενέργειας και ατομικής οικοδόμησης της γνώσης (ψηφιακός, κριτικός γραμματισμός),
- να κινητοποιηθούν στο πλαίσιο της διερεύνησης, επιλογής και αξιοποίησης υλικού από διαδικτυακές πηγές και της συνεργασίας στο πλαίσιο της ομάδας στην κατεύθυνση της ερμηνευτικής προσέγγισης λογοτεχνικών έργων και της παραγωγής κειμένου.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε τρεις φάσεις (πριν την ανάγνωση, ανάγνωση, μετά την ανάγνωση) και στηρίχτηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων, ανάμεσα στις οποίες κεντρική θέση είχε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Ειδικότερα στην Α' φάση, πριν την ανάγνωση αξιοποιήθηκαν η πρακτική του καταγισμού ιδεών, ο κατευθυνόμενος διάλογος, η μετωπική διδασκαλία και η άσκηση δημιουργικής γραφής ανέδειξαν τον στόχο και τον σχεδιασμό της διδακτικής πορείας του σεναρίου.

Στη Β' φάση, της ανάγνωσης οι μαθητές δούλεψαν σε ομάδες. Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος βοήθησε στην καλύτερη οργάνωση της διδακτικής πορείας, στην κατανόηση και εμβάθυνση του γνωστικού αντικειμένου, στη δημιουργική συνεργασία μαθητών μεταξύ τους και με τη διδάσκουσα. Οι μαθητές, με βάση τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας συνεργάστηκαν και δημιούργησαν στην αίθουσα διδασκαλίας και στο ιστολόγιο του μαθήματος. Η εκπαιδευτικός καθοδήγησε και στήριξε την έρευνα, έλυσε απορίες, έθεσε ερωτήματα για να προάγει τη μελέτη.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ έδωσε τη δυνατότητα κριτικής αντιμετώπισης των πληροφοριών, εμπλουτισμού του γνωστικού αντικειμένου.



Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο δημιουργήθηκε με γνώμονα την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου. Σκοπός του είναι η κάλυψη της ύλης διδασκαλίας (ΦΕΚ Β 1562/27-6-2011, [Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου](#), Αρθρ.6/ σελ. 21075).

Το σενάριο στην εφαρμογή του υπηρέτησε και έναν ακόμη σκοπό. Οι μαθητές, όπως σημειώσαμε στους στόχους (συγκεκριμένα στην κορυφή του ρόμβου γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής), είχαν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τη μορφή της μητέρας όπως πέρασε στα λογοτεχνικά κείμενα ελλήνων (κυρίως) και ξένων συγγραφέων. Αυτό αποτέλεσε την αφορμή ενός ευρύτερου στοχασμού για το πρόσωπο της μητέρας στην καθημερινότητά μας. *Πώς παρουσιάζεται το πρόσωπο της μητέρας σήμερα; Τι είναι για τον καθένα μας η μητέρα; Πρότυπο; Σημείο αναφοράς; Στήριγμα; Ποια κοινά σημεία μπορούμε να εντοπίσουμε στο πορτρέτο της μητέρας όπως αυτό αναδεικνύεται από τα λογοτεχνικά κείμενα και όπως το σκιαγραφεί η καθημερινότητα; Έχουν σημειωθεί αλλαγές στο πορτρέτο και αν ναι ποιες και γιατί;*

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η σύνταξη και εφαρμογή του σεναρίου συνδέεται με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου. Πιο συγκεκριμένα, άπτεται την πρώτης διδακτικής ενότητας του εν λόγω μαθήματος (τα φύλα στη λογοτεχνία) και επιδιώκει να καλύψει μέρος της θεματολογίας της (ΦΕΚ Β 1562/27-6-2011, Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου, Αρθρ.6/σελ. 21075). Ακόμη, το σενάριο αυτό, όπως και όλα τα παραγόμενα σενάρια επιδιώκει να καταλάβει ένα συγκεκριμένο χώρο στο πεδίο της εκπαίδευσης και να



συμβάλλει στη «διαμόρφωση της υποκειμενικότητας των εκπαιδευτικών και στην εκπαιδευτική αλλαγή» (Χοντολίδου, 2012: 60).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να μπορούν να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας (H/Y με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome, κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, Youtube),
- να αναζητούν στα ηλεκτρονικά λεξικά ([Πύλη για την Ελληνική γλώσσα-Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#)) τη χρήση, ερμηνεία, ετυμολογία λέξεων και εκφράσεων με στόχο την ανάπτυξη, αλλά και τη βελτίωση της εκφραστικής τους ικανότητας,
- να μπορούν να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα. (πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων Powerpoint). Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας, ήχου παρουσιάζει μια άλλη ανάγνωση του κειμένου,
- να εξοικειωθούν στην επικοινωνία και συνεργασία σε ένα ιστολόγιο καθώς αναρτούν τις εργασίες τους και ανταλλάσσουν απόψεις.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Α' Γυμνασίου:

Άγγελος Σικελιανός [«Της μάνας μου»](#)

ΚΝΑ Β' Γυμνασίου

Περλ Μπακ, [«Η μάνα»](#)

ΚΝΑ Β' Λυκείου:

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [«Πατέρα στο σπίτι»](#)

Κωνσταντίνος Θεοτόκης, [Η Τιμή και το Χρήμα](#)



ΚΝΑ Γ' Λυκείου:

Βικτωρία Θεοδώρου, [«Εγκώμιο»](#) (απόσπασμα)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός των σχολικών εγχειριδίων

Μιχάλης Γκανάς, [«Κουτάζει τα χέρια της»](#), Γυναικών. Μικρές και πολύ μικρές ιστορίες Αθήνα:Μελάνι, 2010.

Νίκος Καζαντζάκης, [Αναφορά στον Γκρέκο](#) (1961), 38-39. Αθήνα: Εκδόσεις Ελένης Καζαντζάκη, 1982.

Διδώ Σωτηρίου, [«Το σπίτι μου»](#) [απόσπασμα από τα *Ματωμένα Χώματα* (1962)]. Στο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Γυμνασίου*, Ν. Γρηγοριάδης, Δ. Καρβέλης, Χ. Μηλιώνης, Κ. Μπαλάσκας, Γ. Παγανός, 247-250. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2000.

Αγγελος Βλάχος, [«Η καρδιά της μάνας»](#) (μετάφραση του ποιήματος του J. Richerpin)

Πάολο Κοέλιο, [«Όταν ο Θεός έφτιαξε τις μαμάδες»](#). Στο *Και ο Θεός έπλασε τη Μάνα* (συλλογικό έργο). Αθήνα: Λιβάνης, 1999.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Μη λογοτεχνικά κείμενα

[Η μάνα στο δημοτικό τραγούδι](#) (Εργασία που φιλοξενείται στην ιστοσελίδα του Συλλόγου Αποφοίτων Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων)

Τραγούδια

[«Ένας ευαίσθητος ληστής»](#), από τον δίσκο *30 σπάνιες ερμηνείες* (1983), στίχοι: Νίκος Γκάτσος, μουσική: Μάνος Χατζιδάκης, ερμηνεία: Δήμητρα Γαλάνη [πρώτη εκτέλεση: Γιώργος Ρωμανός στον δίσκο *Μυθολογία* (1966)].

[«Μανούλα μου»](#), από τον δίσκο *Η Χάρης Αλεξίου σε απρόβλεπτα τραγούδια* (1987), στίχοι: Ιάκωβος Καμπανέλλης, μουσική: Μάνος Χατζιδάκης, ερμηνεία: Χάρης Αλεξίου.



[«Η μάνα εν κρύον νερόν»](#), από τον δίσκο *Ανθεί και φέρει και άλλο-Τραγούδια του Πόντου* (2006), στίχοι-μουσική: Γιάννης Βλασταρίδης, ερμηνεία: Πέτρος Γαϊτάνος.

[«Η καρδιά της μάνας»](#), από τον δίσκο *Οι άγγελοι του έρωτα* (2005), στίχοι: Alice Tori, μουσική: Γιάννης Νικολάου, ερμηνεία: Παντελής Θαλασσινός (συμμετέχει: η Μαριώ και η Αρχοντούλα Σαββιδάκη).

[«Μαμά γερνάω»](#), από τον ομώνυμο δίσκο (1988), στίχοι: Λίνα Νικολακοπούλου, μουσική: Σταμάτης Κραουνάκης, ερμηνεία: Τάνια Τσανακλίδου.

[«Μητέρα και αδελφή»](#), από το δίσκο *Η εποχή της Μελισσάνθης*, στίχοι και μουσική Μάνος Χατζηδάκης, ερμηνεύτρια: Μαρία Φαραντούρη.

[«Μάνα»](#), από τον δίσκο *Πύλη της άμμου*, στίχοι, μουσική, ερμηνεία Λουδοβίκος των Ανωγείων.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση: πριν από την ανάγνωση (δύο διδακτικές ώρες)

Το δίωρο της Α' φάσης, πριν την ανάγνωση, δουλέψαμε στην αίθουσα διδασκαλίας με φορητό υπολογιστή και τον βιντεοπροβολέα.

Διαβάσαμε τη μετάφραση του ποιήματος του J. Richerpin, «Η καρδιά της μάνας» από τον Άγγελο Βλάχο και ακούσαμε το τραγούδι [« Η καρδιά της μάνας»](#). Ζητήσαμε έναν πρώτο σχολιασμό του ποιήματος από την ολομέλεια της τάξης: συγκεκριμένα να μας προσδιορίσουν με ένα συναίσθημα το ποίημα και σημειώσαμε τις λέξεις στον πίνακα.

Στη συνέχεια επισκεφτήκαμε την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και στο ηλεκτρονικό [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#) αναζητήσαμε σημασίες της νέας ελληνικής γλώσσας για τις λέξεις [«μάνα»](#), [«μητέρα»](#), [«μαμά»](#).

Με αφορμή

- την αναζήτηση των σημασιών στο λεξικό
- το σχολιασμό του ποιήματος και τα συναισθήματα που είχαμε σημειώσει στον πίνακα



κάναμε στην ολομέλεια μια πρώτη συζήτηση γύρω από το πρόσωπο της μητέρας. Με ένα καταγισμό ερωτήσεων όπως (ενδεικτικές): *Τι είναι η μητέρα για τον καθένα μας; Με ποιες λέξεις ταυτίζουμε τη μητέρα; Πώς αποκαλούμε τη μητέρα μας; Χρησιμοποιούμε υποκοριστικά της έννοιας π.χ. μαμάκα, μανουλίτσα, μητερούλα, mommy ή προτιμούμε απλά μάνα;* Σημειώσαμε λέξεις κλειδιά των απαντήσεων στον πίνακα.

Ταυτόχρονα προβάλαμε φωτογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, έργα χαρακτηριστικής και γλυπτικής με κεντρικό πρόσωπο τη μητέρα που συνοδεύονται από στίχους ελλήνων ποιητών με το ίδιο θέμα¹.

Στη συνέχεια μοιράσαμε το φύλλο εργασίας (κοινό) στην ολομέλεια. Η επεξεργασία της δραστηριότητας του φύλλου εργασίας απαιτούσε τον χωρισμό σε ζεύγη. Για να κερδίσουμε χρόνο θεωρήσαμε τα ζευγάρια της ολομέλειας ως ζεύγη κατάλληλα για την επεξεργασία του.

Η παρουσίαση των απαντήσεων² (όχι όλων) ολοκλήρωσε την Α' φάση αναδεικνύοντας την ευαισθησία των παιδιών, αλλά και έναν προβληματισμό για την οικογένεια και τις οικογενειακές σχέσεις γενικότερα. Οι στίχοι όλων των μαθητών διαβάστηκαν στη Γ' φάση, μετά την ανάγνωση.

Οι μαθητές με την ενεργό συμμετοχή τους στο πρώτο δίωρο του σεναρίου έδειξαν ότι το θέμα τους ενδιέφερε για πολλούς λόγους. Η συμμετοχή τους στην άσκηση της δημιουργικής γραφής ήταν ζωηρή. Τους άρεσε η διαδικασία να γράψουν στίχους και να εκφραστούν με αυτόν τον τρόπο. Κάποιοι έκαναν και έναν απολογισμό της συμπεριφοράς τους απέναντι στη μητέρα τους. Συμπερασματικά η αξιολόγηση για τη διδακτική πορεία και αξία του σεναρίου τόσο για τον κάθε μαθητή όσο και για την τάξη ήταν θετική.

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο parousiasi manamama.

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το manastixoi pdf.



B' φάση Ανάγνωση (πέντε διδακτικές ώρες)

Την πρώτη διδακτική ώρα της Β' φάσης (3^η διδακτική ώρα για το σενάριο) στην αίθουσα διδασκαλίας ανακεφαλαιώσαμε τις γνώσεις μας για τις αφηγηματικές τεχνικές (αφήγηση, αφηγητή, αφηγηματικό χρόνο, αφηγηματικούς τρόπους, είδη εστίασης). Στην Έκφραση-Έκθεση είχαμε ολοκληρώσει το κεφάλαιο της «Αφήγησης». Έτσι διαπιστώθηκε και ο βαθμός κατανόησης εκ μέρους των μαθητών του συγκεκριμένου κεφαλαίου.

Τις επόμενες τέσσερις ώρες δουλέψαμε ομαδοσυνεργατικά στο εργαστήριο της πληροφορικής. Χωριστήκαμε σε επτά ομάδες, πέντε ομάδες των τεσσάρων ατόμων, μία ομάδα τριών ατόμων (η 6^η ομάδα) και μία ομάδα δύο ατόμων (η 7^η ομάδα). Ο συγκεκριμένος χωρισμός έγινε μετά από την επιθυμία που εκδήλωσαν οι μαθητές να διαβάσουν συγκεκριμένα κείμενα. Η κάθε ομάδα δούλεψε το δικό της φύλλο εργασίας.

1η Ομάδα: Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «[Πατέρα στο σπίτι](#)»

Παρακολουθήσαμε το βίντεο [«Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης»](#) από τη σειρά *Εποχές και συγγραφείς*. Σημειώσαμε τον χαρακτηρισμό που αποδίδει στον Α. Παπαδιαμάντη ο καθηγητής Φ. Δημητρακόπουλος «ο μεγαλύτερος Έλληνας λογοτέχνης» και τις επισημάνσεις του πως:

- τα μυθιστορήματά του κλείνουν την εποχή του νεοελληνικού ρομαντισμού
- τα διηγήματά του αποτελούν την αρχή του νεοελληνικού ρεαλισμού και της ρεαλιστικής ηθογραφίας, καθώς ο Α. Παπαδιαμάντης αναδεικνύεται σε μελετητή της ανθρώπινης ψυχολογίας και των ηθών της εποχής του.

Ιδιαίτερη αναφορά έγινε από τη διδάσκουσα στα χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας και της γλώσσας του Α. Παπαδιαμάντη.

Διαβάσαμε το διήγημα [«Πατέρα στο σπίτι»](#). Με τη βοήθεια του [Λεξικού της κοινής νεοελληνικής](#), διαθέσιμο από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και το γλωσσάριο που σημειώνεται στο βιβλίο εξομαλώναμε γλωσσικά το διήγημα.



Σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας διαμορφώσαμε τους άξονες μελέτης του διηγήματος. Θέσαμε τα ερωτήματα (ενδεικτικά): *Ποιο είναι το θέμα του διηγήματος; [Αφηγηθήκαμε την υπόθεσή του³.] Με βάση το περιεχόμενό του πώς θα χαρακτηρίζατε το διήγημα; Γιατί το διήγημα ως προς την τεχνική χαρακτηρίζεται ρεαλιστικό και σε συγκεκριμένα σημεία νατουραλιστικό; Μπορούμε και πού μέσα στο κείμενο να εντοπίσουμε την ποιητικότητα του Α. Παπαδιαμάντη; Μπορούμε να οριοθετήσουμε χρονικά το κείμενο; Να αιτιολογήσουμε την απάντησή μας. Ποιο το σκηνικό πλαίσιο του διηγήματος; Ποια είναι τα πρόσωπα του κειμένου; Ποιος αφηγείται την ιστορία και ποια αφηγηματική τεχνική χρησιμοποιείται; Ποιος αφηγηματικός τρόπος δεσπόζει στη δεύτερη ενότητα του διηγήματος και τι επιτυγχάνεται με τον συγκεκριμένο τρόπο; Με την τρίτη ενότητα του διηγήματος εντοπίζουμε τη χρονική αταξία του κειμένου. Ποια είναι και γιατί δημιουργείται; Ας περιγράψουμε την οικογένεια του πεντάχρονου Μήτσου. Μπορούμε να φτιάξουμε το πορτρέτο των γονιών του; Περιγράψουμε τη μητέρα και σημειώνουμε το ρόλο της στον αγώνα για επιβίωση της οικογένειας. Προσέχουμε τα επίθετα: Μανόλης Φλοεράκης και Γιαννούλα Πολυκάρπου. Μπορούμε να μιλήσουμε για λεκτική ειρωνεία; Ποιος ο ρόλος της; Φτιάχνουμε το πορτρέτο του κουμπάρου. Ποιος ο ρόλος του για τον συνεκτικό ιστό της οικογένειας; Πώς διαμορφώνεται η κατάσταση στην οικογένεια μετά την παρέμβαση του κουμπάρου; Ποια η κατάσταση της Γιαννούλας; Ποιος ο ρόλος της στη συνέχεια;*

Σημειώσαμε και αναδείξαμε:

- Την επιμεριστική αφηγηματική τεχνική που εφαρμόζει ο Α. Παπαδιαμάντης ως αφηγηματικό «παιχνίδι». Επισημάναμε ότι στηρίζεται αποκλειστικά στην άγνοια του αναγνώστη, αλλά και του πρωτοπρόσωπου αφηγητή, αφού και ο ίδιος αγνοεί το πώς και το γιατί της επαιτείας.

³ Βλ. ό.π. το alexrapadiamantismithos.pdf.



- Τη δύναμη και τον ρόλο της περιγραφής. Η περιγραφή ως αφηγηματικός τρόπος λειτούργησε ως επιβράδυνση απαραίτητη για την κατανόηση του θέματος του διηγήματος και ταυτόχρονα αισθητοποίησε την καθημερινή φθορά ανθρώπων και αντικειμένων. Επισημάναμε ιδιαίτερα την τεχνική της «οικείωσης» με τα πράγματα καθημερινής χρήσεως και συνδέσαμε την αναφορά στα αντιπονητικά αντικείμενα της καθημερινότητας με την εξαθλίωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.
- Τα πρόσωπα της ιστορίας⁴. Η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος. Επισημάναμε ιδιαίτερα τη σχέση που έχει ο κάθε γονιός ως πρόσωπο με την εργασία, καθώς η εργασία διαμορφώνει το κοινωνικό πλαίσιο και δρα καταλυτικά στο ήθος των προσώπων. Σχολιάσαμε τα επίθετα «Φλοεράκης» και «Πολυκάρπου» ως σύμβολα και στοιχεία της λεκτικής ειρωνείας: τον ρόλο του κουμπάρου ως καταλύτη για την οικογένεια της Γιαννούλας: το ήθος της μητέρας⁵. Δημιουργήσαμε με το λογισμικό παρουσίασης την εικόνα της μητέρας⁶ χρησιμοποιώντας σκίτσα, φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής. Στόχος μας ήταν να αναδείξουμε την τραγικότητα του προσώπου μέσα από την αντίθεση γνώση vs άγνοια. Φτιάξαμε και το πορτρέτο του μικρού Μήτσου.

2η Ομάδα: Κων/νος Θεοτόκης, [Η τιμή και το χρήμα](#)

Παρακολουθήσαμε το βίντεο [«Κωνσταντίνος Θεοτόκης»](#) από τη σειρά *Εποχές και συγγραφείς*. Σημειώσαμε ιδιαίτερα τη συμμετοχή του στη «δημοτικιστική κίνηση», τις κοινωνιολογικές και ιδεολογικές αναζητήσεις του, την επαφή του με τους σοσιαλιστές και την επιρροή της ιδεολογίας του με τη μορφή της κοινωνικής ρεαλιστικής πεζογραφίας στο έργο του.

⁴ Βλ. ό.π. το alepadiamntis.pdf.

⁵ Βλ. ό.π. το rapadiamantisgianoula.ppt.

⁶ Βλ. ό.π. το alrapadiamantisgianoula.ppt.



Διαβάσαμε τα αποσπάσματα της νουβέλας [Η τιμή και το χρήμα](#): ιδιαίτερα τα: «Δουλεντάδες και οι δυο ποιόνε έχουμε ανάγκη;» και «Ανάθεμα τα τάλαρα!» για το οποίο είδαμε ένα σύντομο βίντεο απόσπασμα από την ταινία της Τ. Μαρκετάκη *Η Τιμή της Αγάπης*⁷. Με τη βοήθεια του [Λεξικού της κοινής νεοελληνικής](#), διαθέσιμο από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και το γλωσσάριο που σημειώνεται στο βιβλίο εξομαλύνουμε γλωσσικά τα αποσπάσματα.

Σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας διαμορφώσαμε τους άξονες μελέτης των αποσπασμάτων της νουβέλας. Θέσαμε τα ερωτήματα (ενδεικτικά): *Ποιο είναι το θέμα της νουβέλας; [Αφηγηθήκαμε την υπόθεση της νουβέλας⁸.] Με βάση το περιεχόμενο των αποσπασμάτων πώς θα χαρακτηρίζαμε τη νουβέλα; «Το έργο έχει πλήθος ηθογραφικά στοιχεία, κοινωνικό περιεχόμενο με έντονη ψυχογραφική διάσταση και ρεαλιστική γραφή.» Μπορούμε να επιβεβαιώσουμε την άποψη με βάση τα αποσπάσματα: «Δουλεντάδες και οι δυο ποιόνε έχουμε ανάγκη;» και «Ανάθεμα τα τάλαρα!»; Μπορούμε να παρουσιάσουμε και να αιτιολογήσουμε τη σχέση του τίτλου με το περιεχόμενο της αφήγησης; Πώς η δύναμη του χρήματος επηρεάζει τη σχέση του Αντρέα και της Ρήνης; Ποιο το αξιακό σύστημα της εποχής; Ποιο είναι το γυναικείο πρότυπο που αντιπροσωπεύει η Ρήνη; Γιατί η σιόρα Επιστήμη αρνήθηκε αρχικά την προίκα στον Αντρέα; Μπορούμε να σχολιάσουμε τη στάση της; Ποια δύναμη κυριαρχεί και καθορίζει τη συμπεριφορά όλων των ηρώων; Η αφήγηση αναδεικνύει δύο γυναικεία πρότυπα. Ποια είναι; Η σιόρα Επιστήμη είναι η μάνα της Ρήνης. Ποιος είναι ο ρόλος της στην οικογένεια; Στο κείμενο ποιοι αφηγηματικοί τρόποι υπάρχουν; Γιατί στο έργο κυριαρχεί το θεατρικό-δραματικό στοιχείο;*

Σημειώσαμε και αναδείξαμε:

- Τον τίτλο και τον ρόλο του⁹. Ο τίτλος *Η Τιμή και το Χρήμα* φανερώνει τον εν δυνάμει ανθρωπισμό που ασπάζεται ο Κ. Θεοτόκης.

⁷ Βλ. το *laste_scene*.

⁸ Βλ. το *ktheotokismithos.pdf*.

⁹ Βλ. το *timixrimaA.doc*.



- Τον διάλογο των τριών προσώπων Αντρέας-Ρήνη-σιόρα Επιστήμη¹⁰. (Τα πρόσωπα φανερώνουν ότι βιώνουν διαδοχικά συναισθηματικές συγκρούσεις ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης των δύο όψεων του χρήματος¹¹.)
- Τα χαρακτηριστικά των προσώπων: σιόρα Επιστήμη¹², Ρήνη, Αντρέας και τον γερο-Τρίγκουλο. Επισημάναμε τον καταλυτικό ρόλο της σιόρας Επιστήμης, της μητέρας: είναι το στήριγμα της οικογένειας. Στηρίζεται η ίδια στην αξία της εργασίας. Αυτή την άποψη για τη ζωή την πέρασε και στην κόρη της, τη Ρήνη. Πιστή σε αυτή την αντίληψη φέρεται σκληρά κι αυταρχικά απέναντι στη Ρήνη και της θυμίζει «Δουλεντάδες και οι δυο ποιόνε έχετε ανάγκη;» Ως χαρακτήρας γεννά αντιφατικά συναισθήματα: ένα πρόσωπο δραματικό θύμα των οικονομικών αναγκών.
- Τον ρόλο του διαλόγου ως αφηγηματικού τρόπου που κυριαρχεί στο έργο και τη δύναμη της εικόνας.

Συζητήσαμε και σκεφτήκαμε λύσεις άλλες, ίσως ανατρεπτικές, που θα μπορούσε να έχει ο διάλογος¹³ των τριών προσώπων¹⁴ στο απόσπασμα «Δουλεντάδες και οι δυο, ποιόνε έχουμε ανάγκη».

3η Ομάδα: Νίκος Καζαντζάκης, [Αναφορά στον Γκρέκο](#) (απόσπασμα «Η μάνα»)

Παρακολουθήσαμε το βίντεο [«Ζωή και φιλοσοφία του Ν. Καζαντζάκη»](#). Σημειώσαμε τα σημεία που αναφέρονται στον πατέρα και στη μητέρα του Ν. Καζαντζάκη. Υπογραμμίσαμε το διαφορετικό ήθος των δύο γονιών. «Ο πατέρας μου σπάνια μιλούσε, δε γελούσε, δε μάλωνε. Κάποτε μονάχα έτριζε τα δόντια του ή έσφιγγε τη γροθιά του, κι αν τύχαινε να κρατάει κανένα πικραμύγδαλο, έστριβε τα δάχτυλα του και το 'κανε σκόνη... Η μάνα μου ήταν μια άγια γυναίκα.... Είχε την υπομονή, την

¹⁰ Βλ. ό.π. τα timixrimaB.doc και douleftadesdialogos.doc.

¹¹ Βλ. το prosopaxrima.doc.

¹² Βλ. το Epistimixarakitiras.doc.

¹³ Βλ. το dialogosriniandreas.doc.

¹⁴ Βλ. το timixrimaG.doc.



αντοχή και τη γλύκα της γης... πώς να μπορέσω να συνταιριάξω τους δύο τούτους στρατευόμενους μέσα μου προγόνους, τη φωτιά και το χώμα;» (Ν. Καζαντζάκης, *Αναφορά στον Γκρέκο*).

Υπογραμμίσαμε για το έργο του *Αναφορά στον Γκρέκο* «[...] ότι δεν πρόκειται για μια αυτοβιογραφία, τονίζοντας πως η μόνη της αξία συνοψίζεται σε λίγες λέξεις, όπως: αγώνας, κόκκινη γραμμή, ανήφορος, Γολγοθάς, Ανάσταση. Αυτές οι λέξεις, όταν ξεπερνούν την προσωπική ύπαρξη, πράγμα που συμβαίνει και στην *Αναφορά*, αποκτούν μια πανανθρώπινη σημασία. Έτσι, τα προσωπικά βιώματα και οι αναμνήσεις του Καζαντζάκη, αναπόφευκτα γίνονται μέρος της συλλογικής συνείδησης μέσα στην οποία η ατομικότητα χάνει τα προσωπικά της χαρακτηριστικά, ρέει και ενσωματώνεται, όπως μια σταγόνα νερού μέσα στον ωκεανό της ανθρώπινης Οδύσσειας. “[...] η σταύρωση είναι ο μόνος δρόμος της ανάστασης, άλλον δεν έχει”, διαβεβαιώνει με μιαν ορθόδοξη αναστάσιμη χαρμολύπη... Η *Αναφορά* είναι αυτό ακριβώς που δηλώνει το όνομά της ένας απολογισμός του αγώνα ενός στρατιώτη προς τον στρατηγό του: “...στέκουμαι σαν στρατιώτης μπροστά στο στρατηγό και κάνω την Αναφορά μου στον Γκρέκο”. Γιατί όμως επιλέγει τον Γκρέκο για να κάνει την Αναφορά αυτή; “...γιατί αυτός είναι ζυμωμένος από το ίδιο κρητικό χώμα με μένα, και καλύτερα απ’ όλους τους αγωνιστές που ζουν ή πού έχουν ζήσει μπορεί να με νιώσει. Δεν αφήκε κι αυτός την ίδια κόκκινη γραμμή απάνω στις πέτρες;”. Ο συγγραφέας που έχει ταξιδέψει πολύ, στην *Αναφορά* αφηγείται για ένα πλήθος τόπων εντός και εκτός Ελλάδας που έχει επισκεφθεί: χρειάστηκε κι αυτός να περιπλανηθεί για να γνωρίσει και για να αγαπήσει τη μυστική Ελλάδα. Μετά τις μάχες, παλιννοστεί σαν Οδυσσέας στις προγονικές του ρίζες και κάνει την Αναφορά του στο στρατηγό...».

Σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας διαμορφώσαμε τους άξονες μελέτης του αποσπάσματος. Θέσαμε τα ερωτήματα (ενδεικτικά): *Ποιο είναι το θέμα του*



αποσπάσματος; [Αφηγηθήκαμε την υπόθεσή του¹⁵.] Ποιο είναι το σκηνικό πλαίσιο του αποσπάσματος; Ποια είναι τα πρόσωπα; Ποιος αφηγείται την ιστορία Ποιος αφηγηματικός τρόπος δεσπόζει και τι επιτυγχάνεται με το συγκεκριμένο τρόπο; Περιγράφουμε τη μητέρα και σημειώνουμε τον ρόλο της στην οικογένεια. Ποια η σχέση μητέρας και γιου; Μπορούμε να εντοπίσουμε λέξεις και εκφράσεις που φανερώνουν τη σχέση μητέρας και γιου; Πώς αιτιολογούμε τον χαρακτηρισμό της μητέρας ως «νεράιδα»; Μπορούμε να σχολιάσουμε την πρόταση: «οι ώρες που περνούσα με τη μητέρα μου ήταν γεμάτες μυστήριο...»; Ποιος αφηγηματικός τρόπος κυριαρχεί; Τι επιτυγχάνει ο δημιουργός με τον συγκεκριμένο αφηγηματικό τρόπο;

Επισημάναμε και αναδείξαμε:

- Τον αφηγηματικό τρόπο της περιγραφής¹⁶: λεπτομερής, παραστατική, άμεση. «Ζωντάνεψε» το σκηνικό και τα πρόσωπα. Βιώσαμε τις στιγμές των παιδικών αναμνήσεων του αφηγητή.
- Τη σχέση του αφηγητή με τη μητέρα του: το βαθύ, ουσιαστικό δέσιμο: τα στοιχεία της φύσης και της καθημερινής ζωής που ο συγγραφέας χρησιμοποίησε για να μας φανερώσει τους δεσμούς με τη μητέρα του.
- Τον χαρακτηρισμό της μητέρας¹⁷. Σημειώσαμε ιδιαίτερα τους όρους «νεράιδα» και «πνέμα αγαθό».
- Τον ρόλο της μητέρας στην οικογένεια¹⁸: τον τρόπο που διαμορφώνονται οι ενδοοικογενειακές σχέσεις. Αναφερόμαστε και στο σήμερα¹⁹. Φτιάξαμε την εικόνα της μητέρας²⁰.

¹⁵ Βλ. ό.π. το kazantzakismithos.doc.

¹⁶ Βλ. ό.π. το kazantzakisperigrafi.pdf.

¹⁷ Βλ. τα kazantzakismana.doc, kazantzakismanaA.doc. KazantzakismanaG.

¹⁸ Βλ. το thesimanas.doc.

¹⁹ Βλ. τα kazantzakismanaB kazantzakismanaD.

²⁰ Βλ. τα parousiasimanaAA, parousiasimanaA.



4η Ομάδα: Διδώ Σωτηρίου, [Ματωμένα Χώματα \(απόσπασμα\)](#)

Παρακολουθήσαμε το βίντεο [«Διδώ Σωτηρίου»](#) (αφιέρωμα της εκπομπής *Μονόγραμμα*). Στη συνέχεια διαβάσαμε από το μυθιστόρημα *Ματωμένα Χώματα* τις πρώτες σελίδες από το πρώτο κεφάλαιο «Ειρηνική ζωή». Είναι το κεφάλαιο στο οποίο η συγγραφέας είχε την ευκαιρία να μιλήσει για την ομορφιά του τόπου και την αγάπη των κατοίκων και να σημειώσει: «αν υπάρχει αυτό που λένε παράδεισος, το χωριό μας, ο Κιρκιντζές, ήτανε ένα δείγμα του». Πολλοί ανθολόγοι έδωσαν στο απόσπασμα τον τίτλο «Το σπίτι μου» που παραπέμπει στην οικογένεια. Το απόσπασμα παρουσιάζει στιγμές από την οικογενειακή ζωή των παιδικών χρόνων του αφηγητή. Ιδιαίτερα σκιαγραφεί τους γονείς του, τον πατέρα και τη μητέρα του και τις ενδοοικογενειακές σχέσεις.

Σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας διαμορφώσαμε τους άξονες μελέτης του αποσπάσματος. Θέσαμε τα ερωτήματα (ενδεικτικά): *Ποιο είναι το θέμα του αποσπάσματος; [Αφηγηθήκαμε την υπόθεση του²¹.] Ποιο είναι το σκηνικό πλαίσιο του αποσπάσματος; Ποια είναι τα πρόσωπα; Ποιος αφηγείται την ιστορία; Περιγράφουμε τη μητέρα και σημειώνουμε τον ρόλο της στην οικογένεια. Περιγράφουμε και τον πατέρα. Ποια η σχέση μητέρας και παιδιών; Μπορούμε να εντοπίσουμε λέξεις και εκφράσεις που τη φανερώνουν; Πώς αιτιολογούμε τον λόγο της μητέρας «στον αράθυμο τον άντρα έλεγε, σα δεν εναντιώνεσαι τον έχεις σκλάβο»; Μπορούμε να δούμε πώς διαμορφώνονται οι ενδοοικογενειακές σχέσεις με βάση τον συγκεκριμένο λόγο της μητέρας, αλλά και γενικότερα το απόσπασμα που διαβάζουμε; Ποιος αφηγηματικός τρόπος κυριαρχεί; Τι επιτυγχάνει ο δημιουργός με τον συγκεκριμένο αφηγηματικό τρόπο;*

²¹ Βλ. ό.π. [τη matomenaxomata pdf](#).



Επισημάνουμε και αναδείξαμε:

- Την απλή δημοτική γλώσσα.²² Αναπαριστά την εποχή και τα πρόσωπα, κάτι στο οποίο συμβάλλουν ιδιαίτερα οι ιδιοματικές λέξεις.
- Τη δύναμη της αφήγησης βιωματικών καταστάσεων. Η δύναμη συμπληρώνεται από την παράλληλη λειτουργία των εικόνων. Η εικόνα ως εκφραστικό μέσο βοηθάει στη σκιαγράφηση των χαρακτήρων.
- Τη σχέση του αφηγητή με τη μητέρα του. Μέσα από την προσωπογραφία της μητέρας δόθηκε η εικόνα των κοινωνικών αντιλήψεων για τους ρόλους των φύλων. Ο ρόλος της γυναίκας-μάννας, αλλά και ο πατριαρχικός ρόλος του άνδρα.
- Το πρόσωπο της μητέρας²³ ως χαρακτηριστικός γυναικείος τύπος της εποχής. Γνωρίσαμε τη φιλοσοφία της. Την κρίναμε ως στάση ζωής, σε σχέση με τα παιδιά της, σε σχέση με τη μητέρα μας²⁴.
- Τα συναισθήματα. Αν και ο αφηγητής συμμετέχει στα δρώμενα και μας μεταφέρει τις πληροφορίες με εσωτερική εστίαση σημειώσαμε το συγκρατημένο τρόπο έκφρασης των συναισθημάτων. Συναισθήματα δυνατά, αλλά διάχυτη η αυτοσυγκράτηση.

5η Ομάδα: Άγγελος Σικελιανός «Της μάννας μου»

Παρακολουθήσαμε σύντομο απόσπασμα για τη ζωή και το έργο του [Άγγελου Σικελιανού](#) από την εκπομπή *Εποχές και συγγραφείς* και γνωρίσαμε έτσι μια εικόνα της ιδεολογίας και του οράματος του ποιητή. Στη συνέχεια επισκεφτήκαμε τον [«Πολιτιστικό Θησαυρό της Ελληνικής Γλώσσας»](#) κι από την ενότητα «Πρεβελάκης Π., Άγγελος Σικελιανός. Τρία κεφάλαια βιογραφίας κ' ένας πρόλογος» κρατήσαμε σημειώσεις (ενδεικτικές οι παρακάτω)

²² Βλ. ό.π. το matomenaxomataglossa.pdf.

²³ Βλ. τα matomenaprosopa, matomenaprosopaA.

²⁴ Βλ. τα matomenamanaA matomenaB.



«[...] Ο *Αλαφροΐσκιωτος* είναι ένα μακρό ποίημα χωρίς αφηγηματική πλοκή, συνθεμένο από 60 μικρές ενεπίγραφες ενότητες. Αριθμεί 2.293 στίχους, και είναι χωρισμένο σε δυο μεγάλα μέρη (1.186+1.049 στίχοι), με ένα σύντομο (58 στίχοι) “διάμεσο ύμνο” με τον τίτλο “Ψάπφα”. Από έναν «αλαφροΐσκιωτο», δηλαδή άνθρωπο που βλέπει τα αόρατα, δεν περιμένει κανείς αυστηρή λογική ακολουθία· προσδοκά, αντιθέτως, αποκαλύψεις για πράγματα που υπερβαίνουν την κοινή νόηση [...] Το ποίημα *Αλαφροΐσκιωτος* φανερώθηκε στο πνεύμα μας σα μεγαλυνάρι πρωτόπλαστου κόσμου και αποθέωση του αναμάρτητου ανθρώπου. Θα μπορούσαμε μάλιστα να πούμε: σαν αποθέωση του ίδιου του ποιητή. Ο Σικελιανός ταυτίζεται απαρχής με το πλάσμα του· η θειότητα που ενσαρκώνει ο Αλαφροΐσκιωτος είναι ιδιότητα που ο ποιητής αποδίδει στον εαυτό του (III 888 κε.). Το γεγονός αυτό προαγγέλλει τη δράση που μέλλει να επιχειρήσει κατά την ωριμότητά του ως πομπός ενεργείας και συγκινήσεων ικανών να φορτίσουν την ομαδική ψυχή. Ο Ποιητής δεν μας άφησε ν’ αμφιβάλουμε για τον υψηλό προορισμό του. Το ότι οι Μοίρες τον μοίραναν στην κούνια του, μας επέτρεψε να το μαντεύσουμε. Αλλά το ότι η μητέρα του, σαν άλλη Δήμητρα το Δημοφόντα, τον έβαψε συμβολικά στη φωτιά για να τον κάμει αθάνατο, αυτό μας το είπε αρκετά καθαρά: “Εμέ, λεχώνα η μάνα μου,/στη μόρα τη μαρτιάτικη/ που ’χε τα ουράνια ανοίξει,/εσκώθη και με πήρε στην αγκάλη της,/τον πρώτο κεραυνό για να μου δείξει!” (I 732-36) Μερικές αράδες παρακάτω, αναρωτιέται: “Μάνα, φωτιά με βύζαξες/κ’ είναι η καρδιά μου αστέρι;”

Κάθε εποχή φαντάζεται με τον δικό της τρόπο τον τύπο του ποιητή. Ο Σικελιανός προσωποποίησε την έννοια του λυρισμού. [...] Ο *Αλαφροΐσκιωτος* δεν ξέρει τι θα πει εγώ και μη-εγώ· υποκείμενο και αντικείμενο ταυτίζονται. Ο Σικελιανός εισπνέει την πραγματικότητα και την εκπνέει με τον ποιητικό λόγο. Τα ενδιάμεσα της λογικής σκέψης έχουν εξουδετερωθεί από την απεριόριστη ευαισθησία του. Η ιδιότυπη αυτή κατάσταση, ενώ του εξασφαλίζει ένα είδος ηθικής αυτονομίας, τον καθιστά συγχρόνως αλληλέγγυο προς την ανθρωπότητα, επειδή ο άνθρωπος είναι ο τελικός αποδέκτης και επικαρπωτής των συγκινήσεων του ποιητή.



Ο λυρισμός που εκπροσωπεί ο Σικελιανός ισοδυναμεί με λύτρωση, παιδείωση και μυσταγωγία. Ο *Αλαφροϊσκιωτος* είναι ύμνος των αθανάτων θεών και της φύσης, του λαού και της δημιουργικής πράξης, του θάμβους και του έρωτα. [...]

Διαβάσαμε το ποίημα «Της μάνας μου» (απόσπασμα από το ποίημα *Ο Αλαφροϊσκιωτος*) Με τη βοήθεια του [Λεξικού της κοινής νεοελληνικής](#), διαθέσιμο από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και με τις λέξεις που σημειώνονται στο βιβλίο εξομαλύνουμε γλωσσικά το ποίημα.

Σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας διαμορφώσαμε τους άξονες μελέτης του αποσπάσματος. Θέσαμε τα ερωτήματα (ενδεικτικά): *Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος; [Αφηγηθήκαμε την υπόθεση του²⁵.] (Περιγράφουμε τη μητέρα και σημειώνουμε τον ρόλο της ιδιαίτερα για τη διαμόρφωση της ποιητικής προσωπικότητάς του. Ποια η σχέση μητέρας και ποιητή; Μπορούμε να εντοπίσουμε λέξεις και εκφράσεις που φανερώνουν τη σχέση μητέρας και ποιητή; Πώς αιτιολογούμε τον μεταφορικό λόγο της μητέρας «φωτιά με βύζαζες»; Μπορούμε να εντοπίσουμε εκφραστικά μέσα και σχήματα λόγου στο ποίημα; Το ποίημα που έχουμε μπροστά μας σύμφωνα με όσα έχουμε μάθει είναι παραδοσιακό ή μοντέρνο και γιατί; Σε ποιο λογοτεχνικό ρεύμα θα το εντάξουμε και γιατί;*

Επισημάνουμε και αναδείξαμε:

- Το πρόσωπο της μητέρας²⁶. Τη σχέση του ποιητή με τη μητέρα²⁷.
- Τα εκφραστικά μέσα²⁸ που ο ποιητής χρησιμοποιεί για να αναδείξει το πρόσωπο της μητέρας. Σχολιάσαμε τους στίχους και αναδείξαμε τον συναισθηματικό κόσμο του ποιητή.

²⁵ Βλ. ό.π. το sikelianosmithos.pdf.

²⁶ Βλ. το sikelianosmanaA ppt.

²⁷ Βλ. το sikelianosmana.ppt.

²⁸ Βλ. το sikelianosglossa pdf.



- Τη σημασία και τον ρόλο²⁹ που έχει στη ζωή μας η μητέρα μας. Θα χρησιμοποιούσαμε εκφράσεις όπως αυτές που χρησιμοποίησε ο ποιητής Α. Σικελιανός για να δείξουμε τα συναισθήματά μας απέναντι στη μητέρα μας;

6η Ομάδα: Βικτωρία Θεοδώρου, «Εγκώμιο»

Διαβάσαμε [το βιογραφικό σημείωμα](#) της χανιώτισσας ποιήτριας. Στη συνέχεια επισκεφτήκαμε [το ιστολόγιο για τη Βικτωρία Θεοδώρου](#). Είδαμε και διαβάσαμε ένα μικρό αφιέρωμα για την ποιήτρια· συγκεκριμένα ένα μικρό ανθολόγιο για το έργο της και μια εισαγωγή για την ποίησή της.

Κρατήσαμε προσωπικές σημειώσεις και όλη η ομάδα σημείωσε: «Η Βικτωρία Θεοδώρου φαίνεται να δικαιώνει διπλά το όνομά της: Αφενός επειδή νικητής αποφαίνεται εκείνος που στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων όταν η Ιστορία έχει πλέον γραφτεί. Αφετέρου επειδή με τη στάση ζωής της η ποιήτρια δικαίωσε εκείνους που της έδωσαν αυτό το όνομα, και ειδικά τη μητέρα της, ένα ζωντανό παράδειγμα αγάπης για κείνην, μια γυναίκα με σιωπηλό σθένος, διακριτική αυταπάρνηση και κυρίως σεμνότητα.».

Διαβάσαμε το ποίημα «Εγκώμιο» Με τη βοήθεια του [Λεξικού της κοινής νεοελληνικής](#), διαθέσιμο από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και εξομαλύνουμε γλωσσικά το ποίημα.

Σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας διαμορφώσαμε τους άξονες μελέτης του αποσπάσματος. Θέσαμε τα ερωτήματα (ενδεικτικά): *Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος; [Αφηγηθήκαμε την υπόθεσή του.³⁰] Ας σχολιάσουμε τον τίτλο. Τι σημαίνει η λέξη «Εγκώμιο»; Πού αλλού τη συναντάμε; Σε ποιο πρόσωπο αναφέρεται συνήθως η λέξη «εγκώμιο/εγκώμια»; Περιγράφουμε τη μητέρα και σημειώνουμε το ρόλο της δίπλα στην κόρη της. Ποια η σχέση μητέρας και ποιήτριας; Μπορούμε να εντοπίσουμε λέξεις και εκφράσεις που φανερώνουν τη σχέση μητέρας και ποιήτριας; Ποιος είναι ο στόχος*

²⁹ Βλ. ό.π. το sikelianosmanaB.

³⁰ Βλ. το victoria pdf.



της ποιήτριας; Συνάδει το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί η ποιήτρια με το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται; Γιατί οι λέξεις «Τέχνη», «Ζωή», «Δίκιο», «Ταπεινότητα», «Ηρώο» γράφονται με κεφαλαίο; Το ποίημα που έχουμε μπροστά μας σύμφωνα με όσα έχουμε μάθει είναι παραδοσιακό ή μοντέρνο και γιατί; Σε ποιο λογοτεχνικό ρεύμα θα το εντάξουμε και γιατί;

Επισημάναμε και αναδείξαμε:

- Το πρόσωπο της μητέρας³¹. Τη σχέση της ποιήτριας με τη μητέρα. Η ποιήτρια μέσα από τις αναμνήσεις της για τη μητέρα της θέλει να πλέξει το εγκώμιό της. Όσο ζούσε η μητέρα της με αδιάκοπη και σκληρή δουλειά φρόντιζε για την επιβίωση της οικογένειάς της. Αυτό η ποιήτρια το θεωρεί επίτευγμα και πιστεύει ότι της αξίζουν έπαθλα ηρώων.
- Τον μονόλογο του ποιήματος που αναπτύσσεται με τη χρήση του β' ενικού προσώπου προσφέροντας τη μέγιστη αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο.
- [Τη σημασία και τον ρόλο που έχει στη ζωή μας η μητέρα μας³²](#). Αραγε εμείς θεωρούμε τη μητέρα μας σήμερα ηρωίδα; Αν ναι, να αιτιολογήσουμε την απάντησή μας.

7η Ομάδα: Περλ Μπακ, [Η μάνα](#)

Επισκεφτήκαμε τον [ιστότοπο του Πανεπιστημίου της Πενσυλβάνιας που είναι αφιερωμένος στην Περλ Μπακ](#). Περιηγηθήκαμε στα φωτογραφικά άλμπουμ και είδαμε ένα σύντομο βίντεο από τον τόπο στην Κίνα στον οποίο έζησε πολλά χρόνια. Διαβάσαμε το [βιογραφικό της σημείωμα](#) και είδαμε λίγα λεπτά από τη [συνέντευξη της](#) στον δημοσιογράφο Μάικ Γουάλας για να γνωρίσουμε το πρόσωπο της.

Επισημάναμε ότι στο απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Η μάνα* (1934) της Αμερικανίδας Περλ Μπακ περιγράφονται η καθημερινή ζωή και οι ασχολίες μιας

³¹ Βλ. ό.π. τα portretomanaB ppt, portretomanaA ppt, portretomana ppt.

³² Βλ. το victoria pdf.



μητέρας που συντηρεί με την αδιάκοπη εργασία και τη σταθερή αφοσίωσή της τη φτωχή αγροτική της οικογένεια.

Με τη βοήθεια του [Λεξικού της κοινής νεοελληνικής](#), διαθέσιμο από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και το γλωσσάριο που σημειώνεται στο βιβλίο εξομαλύνουμε γλωσσικά το απόσπασμα.

Σε συνεργασία με τα μέλη της ομάδας διαμορφώσαμε τους άξονες μελέτης του αποσπάσματος. Θέσαμε τα ερωτήματα (ενδεικτικά): *Ποιο είναι το θέμα του αποσπάσματος; [Αφηγηθήκαμε την υπόθεσή του³³.] Ποιο είναι το σκηνικό πλαίσιο του αποσπάσματος; Ποια είναι τα πρόσωπα; Ποιος αφηγείται την ιστορία; Περιγράφουμε τη μητέρα και σημειώνουμε τον ρόλο της στην οικογένεια. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζει η οικογένεια; Ποια η σχέση της μάνας με τον άντρα της; Πώς αντιμετωπίζει την πεθερά της; Περιγράφουμε τη μητέρα και τον πατέρα. Ποια η σχέση μητέρας και παιδιών; Μπορούμε να εντοπίσουμε λέξεις και εκφράσεις που φανερώνουν τη σχέση μητέρας και παιδιών; Πώς η μητέρα αντιμετωπίζει την καθημερινότητά της; Ποια η φιλοσοφία της για τη ζωή; Με τι είναι ευχαριστημένη η μάνα; Ποιος αφηγηματικός τρόπος κυριαρχεί; Τι επιτυγχάνει ο δημιουργός με τον συγκεκριμένο αφηγηματικό τρόπο; Ποιος αφηγείται την ιστορία;*

Σημειώσαμε και αναδείξαμε:

- Το πρόσωπο της μητέρας³⁴. Τον ρόλο της στην οικογένεια.
- Τη σχέση της μάνας με τα παιδιά της, τον άντρα της και την πεθερά της. Αναδείξαμε τα συναισθήματα που διαμορφώνουν τη σχέση της με τα πρόσωπα που βρίσκονται γύρω της.
- Το πώς χρησιμοποιεί τον λιγιστό ελεύθερο χρόνο της. Σημειώσαμε το αίσθημα προσφοράς που την κατέχει.

³³ Βλ. ό.π. το perlmbakmithos.pdf.

³⁴ Βλ. το perlmpakmana doc.



- Σχολιάσαμε τη φιλοσοφική θεώρηση που ανέπτυξε για τη ζωή της μέσα σε συνθήκες πάρα πολύ δύσκολες τόσο για τη δική της επιβίωση όσο και της οικογένειάς της.

Με την ολοκλήρωση της Β΄ φάσης διατυπώθηκε το ερώτημα αν υπήρξαν δραστηριότητες που να δυσκόλεψαν τους μαθητές στην επεξεργασία τους. Η απάντηση ήταν αρνητική. Υπογραμμίστηκε ότι οι δραστηριότητες και γενικότερα η προσέγγιση των αφηγηματικών τεχνικών έγινε με τη βοήθεια της διδάσκουσας. Σε αυτόν τον τομέα χρειάστηκε ιδιαίτερη βοήθεια η 1^η ομάδα που διάβασε το διήγημα του Α. Παπαδιαμάντη «Πατέρα στο σπίτι». Με αφορμή το κείμενο έγινε συζήτηση με όλους τους μαθητές για τον ρόλο του β΄ αφηγητή σε ένα κείμενο και ορίσαμε τη διαφορά εγκιβωτισμού και μεταδιήγησης: σημείο που δυσκόλεψε τους μαθητές. Η δυσκολία αυτή δε στάθηκε εμπόδιο

- στο να κατανοήσουν και τελικά να αναδείξουν οι μαθητές με επιτυχία το πρόσωπο και τον ρόλο της μητέρας μέσα από κείμενα λογοτεχνικά
- στο να συνεργαστούν αρμονικά μεταξύ τους και με τη διδάσκουσα
- στο να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες.

Γ΄ Φάση: Μετά την ανάγνωση (μία διδακτική ώρα, 8η)

Δουλέψαμε στο εργαστήριο της πληροφορικής. Είχαμε ως στόχο να ολοκληρώσουμε το σενάριο με δύο δραστηριότητες, για αυτό θέσαμε αυστηρό χρονικό όριο για την πρώτη δραστηριότητα 15-20 λεπτά και για τη δεύτερη τα επόμενα 20-25 λεπτά.

Α΄ δραστηριότητα: Ακούσαμε τον ποιητή Μιχάλη Γκανά να διαβάσει το αφήγημά του «Κοιτάζει τα χέρια της». Όλοι οι μαθητές είχαν μπροστά τους το κείμενο. Το διαβάσαμε σιωπηρά ο καθένας και στη συνέχεια ο κάθε μαθητής έφτιαξε το δικό του σύννεφο λέξεων για το κείμενο (<http://www.wordle.net/create>). Συζητήσαμε τις λέξεις-κλειδιά που εμφανίστηκαν και σχολιάσαμε ευρύτερα το κείμενο με ερωτήσεις (ενδεικτικές): *Τι σημαίνουν τα χέρια για κάθε άνθρωπο και ειδικά για τη γυναίκα και μάλιστα τη μάνα; Με ποιο συναίσθημα ταυτίζονται τα χέρια*



και γιατί; Τι είναι για σας τα χέρια της μητέρας σας; Πώς θα χαρακτηρίζατε το κείμενο του Μ. Γκανά ως προς τον τρόπο που διαπραγματεύεται το συγκεκριμένο θέμα;

Την ώρα που ο κάθε μαθητής έφτιαχνε το σύννεφο λέξεων είχαμε ως μουσική υπόκρουση τραγούδια για τη μητέρα. Επικεντρωθήκαμε στα:

- «[Μητέρα και αδελφή](#)», από τον δίσκο *Η εποχή της Μελισσάνθης*, στίχοι και μουσική Μάνος Χατζηδάκης, ερμηνεύτρια: Μαρία Φαραντούρη.
- «[Μάνα](#)», από τον δίσκο *Πύλη της άμμου*, στίχοι, μουσική, ερμηνεία Λουδοβίκος των Ανωγείων.

Β΄ Δραστηριότητα: Το σενάριο ολοκληρώθηκε με την παρακολούθηση του βίντεο «[Η μητρότητα στη νεοελληνική τέχνη](#)».



ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, πριν την ανάγνωση

Παρατηρούμε τις παρακάτω φωτογραφίες. Επιλέγουμε τη φωτογραφία που μας αρέσει. Γράφουμε τη λέξη που έχουμε στο νου μας καθώς βλέπουμε τη φωτογραφία.

Στη συνέχεια γράφουμε ένα δίστιχο που να περιλαμβάνει τη λέξη που σημειώσαμε .

Επιλέγουμε ένα πρόσωπο. Στο πρόσωπο που επιλέξαμε δίνουμε όνομα, ηλικία, ένα έντονο χαρακτηριστικό και μια χαρακτηριστική φράση που χρησιμοποιεί. Γράφουμε μια παράγραφο δέκα γραμμών σύμφωνα με το πρόσωπο που επιλέξαμε (χρησιμοποιούμε α΄ πρόσωπο για την μεγάλη ηλικία και β΄ πρόσωπο για τη νεαρή ηλικία.) Το κείμενό μας το γράφουμε την επομένη των εκδηλώσεων για την ημέρα της μητέρας.




Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο


**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ**
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης





Β' φάση, κυρίως ανάγνωση

1^η Ομάδα

Α. Παπαδιαμάντης, [«Πατέρα στο σπίτι»](#)

Το διήγημα δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στη χριστουγεννιάτικη *Ακρόπολη* του 1895. Είναι από τα πρώτα αθηναϊκά διηγήματα που έγραψε ο συγγραφέας και θεωρείται από τα πιο πρωτότυπα για το κοινωνικό του περιεχόμενο και για την τεχνική του. Ηθογραφεί πρόσωπα και παρουσιάζει τραγικές καταστάσεις σχετικές με την κοινωνική δομή μιας φτωχής αθηναϊκής συνοικίας. Θέμα του η ζωή μιας φτωχής πολυμελούς οικογένειας.

Διαβάζουμε το διήγημα και παρουσιάζουμε την υπόθεσή του. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint). Στόχος μας να ενημερώσουμε τις υπόλοιπες ομάδες για την υπόθεση του διηγήματος που διαβάζουμε.

Στο διήγημα καθρεφτίζεται άμεσα ο ιδεολογικός κόσμος του Α. Παπαδιαμάντη, που αποδεικνύεται βαθιά ρεαλιστής, καθώς δεν καταγράφει απλά τα κοινωνικά φαινόμενα, αλλά παίρνει θέση στην τραγική κοινωνική ζωή της απομακρυσμένης φτωχογειτονιάς και εκφράζει την κοινωνική αδικία και τη μοίρα των φτωχών ανθρώπων. Έντονα διαγράφονται από τον δημιουργό οι χαρακτήρες του διηγήματος.

Σκιαγραφούμε το χαρακτήρα του Μανόλη, της Γιαννούλας και του 5χρονου Μήτσου. Εντοπίζουμε τις αντίστοιχες φράσεις του κειμένου.

Το διήγημα μοναδικό στο είδος του για τον ρεαλισμό και το κοινωνικό του περιεχόμενο αναδεικνύει το ήθος των προσώπων καταγράφοντας τις πράξεις και τις συμπεριφορές τους.



Με στόχο να αναδείξουμε με έναν διαφορετικό τρόπο τον ρόλο της μητέρας, δημιουργούμε μία παρουσίαση στην οποία αποτυπώνουμε την εικόνα της Χρησιμοποιούμε σκίτσα, φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής Συμβουλευόμαστε την έκδοση του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων *Η Μητρότητα στη νεοελληνική τέχνη* http://foundation.parliament.gr/contentData/mhtrothta_low.pdf.

Εντοπίζουμε και συζητούμε με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού τις αφηγηματικές τεχνικές του διηγήματος. Σημειώνουμε την *in media res* έναρξη της αφήγησης, την επιμεριστική αφηγηματική τεχνική, τον χρόνο της αφήγησης (παρόν-παρελθόν/αναδρομή-παρόν), το πρόσωπο του αφηγητή, την ύπαρξη του β' αφηγητή και τον ρόλο του, την εστίαση του κειμένου.

Οι εργασίες μας θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος.



2^η Ομάδα

Κωνσταντίνος Θεοτόκης, [Η Τιμή και το Χρήμα](#)

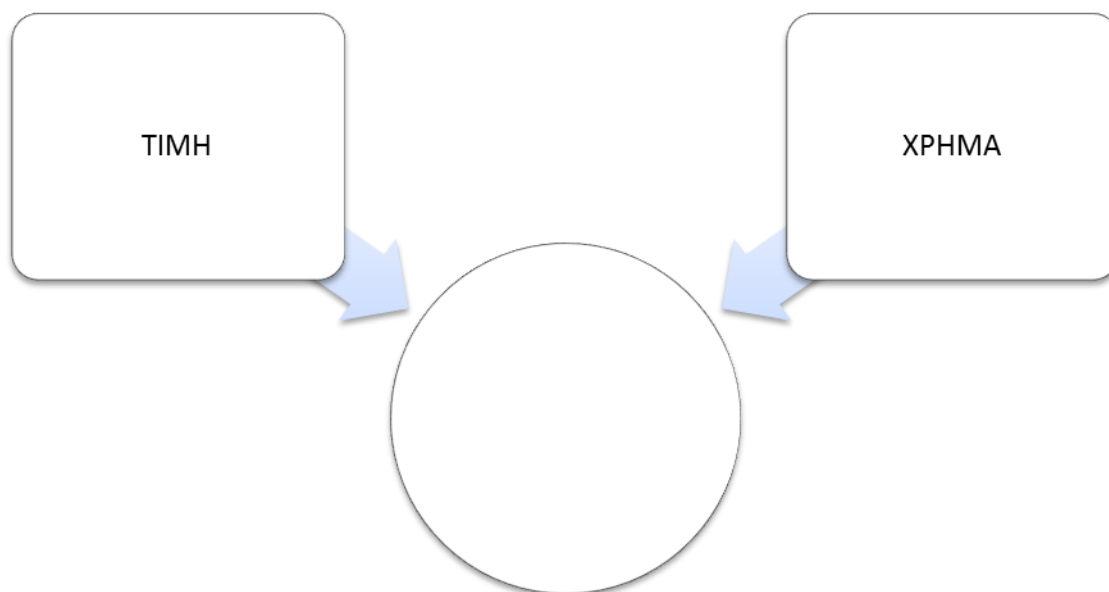
Η νουβέλα *Η Τιμή και το Χρήμα* γράφτηκε από τον Κ. Θεοτόκη πριν από τους Βαλκανικούς πολέμους, σε μια εποχή που ήταν βαθιά επηρεασμένος από τις σοσιαλιστικές ιδέες. Ακολουθώντας τον ρεαλισμό δεν εξιδανικεύει τίποτα. Παρακολουθούμε την ίδια την πραγματικότητα να «μιλάει».

Θέμα της νουβέλας είναι η απόδοση από τους ανθρώπους τόσο μεγάλης αξίας στο χρήμα, ώστε να μην υπολογίζουν για χάρη του την τιμή και να την εξαγοράζουν με αυτό.

Διαβάζουμε τη νουβέλα, τα αποσπάσματα που ανθολογούνται στο σχολικό βιβλίο και παρουσιάζουμε την υπόθεσή του. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint). Στόχος μας να ενημερώσουμε τις υπόλοιπες ομάδες για την υπόθεση του διηγήματος που διαβάζουμε.

Ο τίτλος της νουβέλας είναι *Η Τιμή και το Χρήμα* «ως αντιθετικό ζεύγος εννοιών».

Μπορούμε να εντοπίσουμε τη σχέση του τίτλου με το περιεχόμενο της αφήγησης; Συμπληρώνουμε το παρακάτω σχήμα.



«Τα πρόσωπα του αφηγήματος, υποταγμένα στις απαιτήσεις μιας πλοκής που εξαρτά τη μοίρα τους από το κοινωνικό σύστημα και τη διάρθρωση μιας κοινωνίας, παρουσιάζονται ωστόσο ζωντανά, πειστικά, αυθύπαρκτα.» (Απ. Σαχίνης, *Το νεοελληνικό μυθιστόρημα*). Στην παρουσίαση των προσώπων μέσα από τις πράξεις τους και τη συμπεριφορά τους έχει καταλυτικό ρόλο ο διάλογος, που αναδεικνύει το δραματικό χαρακτήρα της νουβέλας.

Στο απόσπασμα «Δουλευτάδες και οι δυο ποιόνε έχουμε ανάγκη» κυριαρχεί ο διάλογος ως αφηγηματικός τρόπος.

Ποιος είναι ο ρόλος του διαλόγου;

Ποια είναι τα πρόσωπα που συνομιλούν;

Ποιο είναι το θέμα του διαλόγου;



Υποθέτουμε ότι η σίορα Επιστήμη συμφωνεί με τον Αντρέα. Φτιάχνουμε τον διάλογο των τριών προσώπων. Ο νέος διάλογος να έχει το στοιχείο της ανατροπής.

Οι εργασίες μας θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος.



3^η Ομάδα

Νίκος Καζαντζάκης, [«Η μάνα» \(απόσπασμα από την Αναφορά στον Γκρέκο\)](#)

Για τη σχέση του Ν. Καζαντζάκη με τη μητέρα του, έχουμε αρκετές μαρτυρίες, κυρίως σε επιστολές του προς τους γονείς του και τις δύο αδελφές του, αλλά και προς τη γυναίκα του Ελένη και τον συγγραφέα κι αδελφικό του φίλο Παντελή Πρεβελάκη. Τη μάνα του την αναφέρει ως μια «άγια γυναίκα» με «την υπομονή, την αντοχή και τη γλύκα της γης», ενώ τον πατέρα του τον χαρακτηρίζει «βαρίσκιοτο και αβάσταχτο». Η μητέρα του ήταν υποταγμένη στον πατέρα και πέρασε τη ζωή της γεμάτη εγκαρτέρηση και υποταγή στη μοίρα της. Ο θάνατος της μητέρας του βρήκε τον Ν. Καζαντζάκη στην Τσεχοσλοβακία, και όπως γράφει στον Πρεβελάκη, η καρδιά του σπάρραξε.

Στο απόσπασμα από το κεφάλαιο «Η μάνα» (*Αναφορά στο Γκρέκο*) αναφέρεται η σχέση του αφηγητή με τη μητέρα του. Δίδει την εικόνα της μητέρας του ως νεράιδας με λυρισμό και ιδιαίτερη ευαισθησία.

Διαβάζουμε το απόσπασμα και παρουσιάζουμε την υπόθεσή του. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint). Στόχος μας να ενημερώσουμε τις υπόλοιπες ομάδες για την υπόθεση του διηγήματος που διαβάζουμε.

Η μητέρα στα μάτια του αφηγητή ήταν μια γυναίκα σοβαρή, καλοσυνάτη, ακούραστη. Πρόφτανε να κάνει όλες τις δουλειές του σπιτιού με γρηγοράδα χωρίς να κουράζεται, σαν να είχε μια μυστική δύναμη, σαν να ήταν μια νεράιδα.

Φτιάχνουμε την προσωπογραφία της μητέρας. Χρησιμοποιούμε στοιχεία του αποσπάσματος. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint).



Φτιάχνουμε το πορτρέτο και τη δικής μας μητέρας. Άραγε έχει κοινά σημεία με τη μητέρα του Ν. Καζαντζάκη;

Με στόχο να αναδείξουμε με έναν διαφορετικό τρόπο τον ρόλο της μητέρας, δημιουργούμε μία παρουσίαση στην οποία αποτυπώνουμε την εικόνα της. Χρησιμοποιούμε σκίτσα, φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής Συμβουλευόμαστε την έκδοση του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων *Η Μητρότητα στη νεοελληνική τέχνη* http://foundation.parliament.gr/contentData/mhtrothta_low.pdf.

Ο αφηγηματικός τρόπος που κυριαρχεί στο απόσπασμα είναι η περιγραφή.

Γράφουμε μία παράγραφο με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου αναφερόμενοι στο εκφραστικό μέσο της εικόνας και τον ρόλο της στο απόσπασμα.

Οι εργασίες μας θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος.



4^η Ομάδα

Διδώ Σωτηρίου [Ματωμένα Χώματα \(απόσπασμα\)](#)

Το μυθιστόρημα *Ματωμένα Χώματα* καλύπτει την ιστορική περίοδο από τον πρώτο Βαλκανικό πόλεμο μέχρι και τη Μικρασιατική Καταστροφή το 1922. Γραμμένο στο πρώτο πρόσωπο είναι η αφήγηση του αγρότη Μανόλη Αξιώτη. Αφηγείται περιστατικά και αναλύει τη βαθιά επιρροή τους στην ανθρώπινη ψυχή. Αφηγείται απλά και με εκφραστική δύναμη.

Το απόσπασμα καταγράφει μνήμες, παιδικές, του αφηγητή με άξονα αναφοράς τον πατέρα και τη μητέρα του.

Διαβάζουμε το απόσπασμα και παρουσιάζουμε την υπόθεσή του. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint). Στόχος μας να ενημερώσουμε τις υπόλοιπες ομάδες για την υπόθεση του διηγήματος που διαβάζουμε.

Η μητέρα παρουσιάζεται από τον αφηγητή χαροκαμένη, τρυφερή, υπομονετική. Μια γυναίκα που έχει φτιάξει τη δική της φιλοσοφία ζωής υποταγμένη στη διαμορφωμένη κοινωνική ηθική.

Φτιάχνουμε την προσωπογραφία της μητέρας. Χρησιμοποιούμε στοιχεία του αποσπάσματος. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint).

Φτιάχνουμε το πορτρέτο και της δικής μας μητέρας. Άραγε έχει κοινά σημεία με τη μητέρα όπως τη σκιαγράφησε ο Μανόλης Αξιώτης;

Με στόχο να αναδείξουμε με έναν διαφορετικό τρόπο τον ρόλο της μητέρας, δημιουργούμε μία παρουσίαση στην οποία αποτυπώνουμε την εικόνα της.



Χρησιμοποιούμε σκίτσα, φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής Συμβουλευόμαστε την έκδοση του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων http://foundation.parliament.gr/contentData/mhtrothta_low.pdf.

Η λιτή και καθαρή έκφραση συμβάλλει στην αφηγηματική δύναμη και παραστατικότητα του κειμένου.

Γράφουμε μία παράγραφο με το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου αναφερόμενοι στην εικονοπλασία και τον ρόλο της στο απόσπασμα.

Οι εργασίες μας θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος.



5^η Ομάδα

Άγγελος Σικελιανός, «[Της μάνας μου](#)» (απόσπασμα από τον *Αλαφροϊσκιωτο*)

Το απόσπασμα είναι από το πολύστιχο ποίημα του Α. Σικελιανού *Αλαφροϊσκιωτος*. Ο Α. Σικελιανός πρωτοεμφανίζεται με το ποίημα στη νεοελληνική ποίηση και αναφέρεται και σε ό,τι διαμόρφωσε την προσωπικότητά του. Η μητέρα του, σύμφωνα με το απόσπασμα, τον καθόρισε.

Διαβάζουμε το ποίημα «Της μάνας μου». Προσπαθούμε να αφηγηθούμε την υπόθεσή του. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint). Στόχος μας να ενημερώσουμε τις υπόλοιπες ομάδες για την υπόθεση του διηγήματος που διαβάζουμε.

Ο Άγγελος Σικελιανός γεννήθηκε στη Λευκάδα το 1884, από πατέρα κεφαλλονίτη, δάσκαλο της Γαλλικής και μητέρα την πανέμορφη και μορφωμένη Χαρίκλεια, ηπειρωτικής καταγωγής. Η μορφή της μητέρας είναι ένα από τα βασικά θέματα στην ποίησή του, όπως και η μορφή της γυναίκας. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί για να εκφράσει τα συναισθήματά του πλούσια, όπως και ο ψυχικός του κόσμος.

Φτιάχνουμε την προσωπογραφία της μητέρας. Χρησιμοποιούμε στοιχεία του αποσπάσματος. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint).

Φτιάχνουμε το πορτρέτο και τη δικής μας μητέρας.

Με στόχο να αναδείξουμε με έναν διαφορετικό τρόπο τον ρόλο της μητέρας, δημιουργούμε μία παρουσίαση στην οποία αποτυπώνουμε την εικόνα της. Χρησιμοποιούμε σκίτσα, φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής Συμβουλευόμαστε την έκδοση του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων *Η Μητρότητα στη νεοελληνική τέχνη* http://foundation.parliament.gr/contentData/mhtrothta_low.pdf.

Οι εργασίες μας θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος.



6^η Ομάδα

Βικτωρία Θεοδώρου, «[Εγκώμιο](#)»

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή *Ποιήματα* (1957) και είναι αφιερωμένο από την ποιήτρια στη μητέρα της που έχει πεθάνει. Η ποιήτρια θυμάται τις φροντίδες και τον αγώνα της μητέρας της δουλεύοντας ως επιστάτρια για να τη σπουδάσει. Θυμάται τη συμπαράσταση της μητέρας της στις δύσκολες στιγμές της ζωής της στη φυλακή. Θυμάται και αφηγείται με απλή ποιητική φωνή. Θεωρεί τη μητέρα της ηρωίδα και ως μεγαλύτερη αρετή της μητέρας της την Ταπεινότητα.

Διαβάζουμε το ποίημα «Εγκώμιο». Προσπαθούμε να αφηγηθούμε την υπόθεσή του. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint). Στόχος μας να ενημερώσουμε τις υπόλοιπες ομάδες για την υπόθεση του διηγήματος που διαβάζουμε.

Φτιάχνουμε το πορτρέτο και τη δικής μας μητέρας.

Με στόχο να αναδείξουμε με έναν διαφορετικό τρόπο το ρόλο της μητέρας, δημιουργούμε μία παρουσίαση όπου αποτυπώνουμε την εικόνα της. Χρησιμοποιούμε σκίτσα, φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής.

Συμβουλευόμαστε την έκδοση του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων *Η Μητρότητα στη νεοελληνική τέχνη* http://foundation.parliament.gr/contentData/mhtrothta_low.pdf και το λεύκωμα του Κώστα Μπαλάφα *Αφιέρωμα στη μάνα* http://www.costasbalafas.gr/index.php?view=category&catid=5&option=com_joomgallery&Itemid=4.

Η φράση από το βιογραφικό της σημείωμα «Τον Μάιο του 1948, ξεκίνησε για τη Βικτωρία Θεοδώρου ο κύκλος των φυλακών και των εξοριών (Χίος, Τρίκερι, Μακρόνησος), μέχρι το 1952, οπότε επέστρεψε στην Αθήνα ως αδειούχος εξόριστη» προκάλεσε ερωτήσεις στα μέλη της ομάδας.



Μαζί επισκεφτήκαμε την σελίδα [«Τόποι εξορίας και πολιτικοί εξόριστοι στην Ελλάδα»](#). Με αφορμή τα όσα διαβάσαμε συζητήσαμε για τους τόπους εξορίας τα μεταπολεμικά χρόνια. Επισκεφτήκαμε τον διαδικτυακό τόπο του Μουσείου της Δημοκρατίας στον Αϊ Στράτη.

Οι εργασίες μας θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος



7^η Ομάδα

Περλ Μπακ, [*Η μάνα*](#)

Η Περλ Μπακ ήταν αφοσιωμένη σε ένα φάσμα θεμάτων που ελάχιστα απασχολούσαν τη γενιά της. Πολλές από τις εμπειρίες της ζωής της, αλλά και οι πολιτικές της απόψεις περιγράφονται στα έργα της. Τα θέματά της είναι ποικίλα. Συμπεριλαμβάνουν τα δικαιώματα των γυναικών, τη μετανάστευση, την υιοθεσία, τον πόλεμο, τον καθημερινό αγώνα των γυναικών.

Διαβάζουμε το απόσπασμα του μυθιστορήματος *Η μάνα*. Προσπαθούμε να αφηγηθούμε την υπόθεσή του. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου ή το Λογισμικό παρουσίασης (PowerPoint). Στόχος μας να ενημερώσουμε τις υπόλοιπες ομάδες για την υπόθεση του διηγήματος που διαβάζουμε.

Φτιάχνουμε το πορτρέτο και τη δικής μας μητέρας.

Με στόχο να αναδείξουμε με έναν διαφορετικό τρόπο το ρόλο της μητέρας, δημιουργούμε μία παρουσίαση στην οποία αποτυπώνουμε την εικόνα της. Χρησιμοποιούμε σκίτσα, φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής. Συμβουλευόμαστε την έκδοση του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων *Η Μητρότητα στη νεοελληνική τέχνη* http://foundation.parliament.gr/contentData/mhtrothta_low.pdf. Προσέχουμε το εικαστικό υλικό που θα χρησιμοποιήσουμε, καθώς το κείμενο ανήκει στην παγκόσμια (αμερικάνικη) λογοτεχνία.

Οι εργασίες μας θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος



Γ' Φάση Μετά την ανάγνωση

Φύλλο εργασίας (κοινό)

Ο Μιχάλης Γκανάς απλός και περιεκτικός καλλιεργεί μια επιγραμματικότητα και αποκαλύπτεται. Τίποτα δεν περισσεύει. Τα λόγια είναι ακριβά. Ακόμα πιο ακριβά τα αισθήματα και τα γεγονότα που τα γέννησαν. Το απέριττο δεν είναι απλά ο τρόπος γραφής του Γκανά, αλλά η στάση ζωής του.

Μιχάλης Γκανάς, «Κοιτάζει τα χέρια της

«Κοιτάζει τα χέρια της. Πώς έγιναν έτσι; Πού βρέθηκαν τόσες φλέβες, τόσες ελιές και σημάδια, τόσες ρυτίδες στα χέρια της;

Εβδομήντα χρόνια τα κουβαλάει μαζί της και ποτέ δεν γύρισε να τα κοιτάξει. Ούτε τότε που ήταν χλωρά, ούτε που μέστωσαν, ούτε που μαράθηκαν, ώσπου ξεράθηκαν.

Όλα αυτά τα χρόνια η έγνοια της ήταν αλλού, όχι στα χέρια της: μην κοπεί, μην καεί, μην τρυπηθεί, μην το παρακάνει το βράδυ με τον άντρα της –όποτε τύχαινε, μια στις τόσες– κι ακούσει πάλι τα λόγια του, καρφί στην καρδιά της «πού τα 'μαθες αυτά μω γυναίκα;»

Κοιτάζει τα χέρια της σαν να τα βλέπει πρώτη φορά. Ξένα της φαίνονται, καθώς κάθονται άνεργα πάνω στη μαύρη ποδιά της, σαν προσφυγάκια. Έτσι της έρχεται να τα χαϊδέψει.

Και τι δεν τράβηξαν αυτά τα χεράκια, στα κρύα και στα λιοπύρια, στη φωτιά, στα νερά, στα χρώματα, στα κάτουρα και τα σκατά. Πέντε χρόνια κατάκοιτη η πεθερά της, αλύχτησε ώσπου να της βγει η ψυχή.

Κοιτάζει πάλι τα χέρια της. Τι θα τα κάνει; Να τα κρύψει κάτω από την ποδιά της να μην τα βλέπει, να τα χώσει στην περούκα της διπλανής, που κοιμάται με το



κεφάλι γουλί, να τα βάλει στις μάλλινες κάλτσες που της έφερε ο γιος της μόλις του 'πε ότι κρυώνει εδώ στο γηροκομείο που την έριξε η μοίρα της;

Τόσα χρόνια δεν γύρισε να τα κοιτάξει και τώρα δεν μπορεί να πάρει τα μάτια της από πάνω τους. Κι όταν δεν τα κοιτάει ή κάνει πως δεν τα κοιτάει, την κοιτάνε αυτά.

Ανεργα χέρια, τι περιμένεις, αφού δεν έχουν δουλειά κάθονται και κοιτάνε. Δεν είναι που κοιτάνε, άσ' τα να κοιτάνε, είναι που κοιτάνε σαν να θέλουνε κάτι. Ξέρει τι θέλουν: να τα χαϊδέψει.

Δεν θα τους κάνει τη χάρη. Ντρέπεται, γριά γυναίκα, να χαϊδεύεται στα καλά καθούμενα. Τα κοιτάζει κλεφτά και βλέπει μια σκουριά από καφέ στο δεξί. Σηκώνεται και πάει στο μπάνιο, πιάνει το μοσχοσάπουνο και πλένει τα χέρια της. Τα πλένει, τα ξαναπλένει, δεν λέει ν' αφήσει το σαπούνι, της αρέσει έτσι που γλιστρούν απαλά το ένα μέσα στο άλλο, «κοίτα», λέει, «που μ' έβαλαν να τα χαϊδέψω θέλοντας και μη, τα σκασμένα» και γελάει από μέσα της που δεν την κοιτάνε τώρα όπως πριν, χαμένα μέσα στους αφρούς και τα χάδια, σαν να 'χουν κλείσει τα μάτια, μην τους πάει σαπούνι και τα πάρουν τα δάκρυα.»

- Διαβάζουμε την παραπάνω μικρή ιστορία του Μιχάλη Γκανά.
- Φτιάχνουμε το σύννεφο λέξεων του κειμένου. (www.wordle.net) και με βάση τις λέξεις κλειδιά σχολιάζουμε το κείμενο στον άξονα: «μητέρα- χέρια –προσφορά- αγάπη»



Z. Άλλες εκδρομές

Το σενάριο μπορεί να αποτελέσει τη βάση για εκδήλωση-αφιέρωμα στη μητέρα· αφιέρωμα που μπορεί να πραγματοποιηθεί την 8^η Μαρτίου-Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η γιορτή της μητέρας γιορτάζεται τη δεύτερη Κυριακή του Μαΐου και χρονικά η περίοδος δεν προσφέρεται για εκδηλώσεις, καθώς βρισκόμαστε λίγο πριν τις εξετάσεις.

Η εκδήλωση μπορεί να είναι ακόμη μία αφορμή για να ανοίξουμε το σχολείο στον πολιτισμό και την κοινωνία. Να γνωρίσουμε και να διαβάσουμε λογοτεχνικά κείμενα αφιερωμένα στη μάνα, να περιηγηθούμε μέσα από το διαδίκτυο σε λευκώματα και γκαλερί τέχνης για να γνωρίσουμε τη μορφή της μητέρας όπως παρουσιάστηκε και από άλλες τέχνες· να παρακολουθήσουμε κινηματογραφικές ταινίες με πρωταγωνίστρια τη μητέρα· αλλά και να συζητήσουμε για τη μάνα-γυναίκα και τα προβλήματά της, όπως εμείς τα παιδιά-έφηβοι τα βλέπουμε και τα βιώνουμε καθημερινά.

H. Κριτική

Το σενάριο ως διδακτική πρόταση κάλυπτε δώδεκα διδακτικές ώρες. Η εφαρμογή του λόγω χρόνου περιορίστηκε στις οκτώ. Αποτέλεσμα ήταν να περιοριστούν οι δραστηριότητες και να μη διαβαστούν όλα τα κείμενα που το σενάριο προέβλεπε. Δε διαβάστηκαν ολόκληρα έργα, αλλά αποσπάσματα.

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν στους στόχους του σεναρίου. Ανέδειξαν το πρόσωπο της μητέρας όπως σκιαγραφήθηκε από τους λογοτέχνες στα συγκεκριμένα κείμενα. Στοχάστηκαν και διατύπωσαν τον προβληματισμό τους για τον ρόλο της μητέρας κατανοώντας ότι ο ρόλος της είναι στενά δεμένος με τις κοινωνικές αντιλήψεις για τις σχέσεις των δύο φύλων και τα στερεότυπα. Αντιλήφθηκαν την παράλληλη συνύπαρξη μητρικής και πατρικής μορφής.



Διατύπωσαν και έναν προβληματισμό, συγκρατημένο μεν αλλά ξεκάθαρο, για τους οικογενειακούς δεσμούς, για τις ενδοοικογενειακές σχέσεις, όπως διαμορφώνονται σήμερα, επισημαίνοντας άλλοτε την αλλοτρίωσή τους και άλλοτε την ενδυνάμωσή τους.

Ίσως θα έπρεπε να υπογραμμίζαμε λίγο περισσότερο στις αφηγηματικές τεχνικές μέσα από δραστηριότητες. Οι μαθητές εντόπισαν στα περισσότερα κείμενα τον αφηγηματικό τρόπο και αιτιολόγησαν την επιλογή του. Δυσκολεύτηκαν, αλλά προσδιόρισαν τύπο αφήγησης και αφηγητή. Δεν μπόρεσαν κάποιες στιγμές να κατανοήσουν συγκεκριμένες αφηγηματικές επιλογές του δημιουργού, όπως π.χ. στο δήγημα του Α. Παπαδιαμάντη «Πατέρα στο σπίτι».

Αν και οι αναζητήσεις στον χώρο αξιοποίησης των ΤΠΕ τοποθετήθηκαν από το σενάριο κυρίως στο εσωτερικό του πρώτου κύκλου, η συνεισφορά τους στην οργάνωση και εφαρμογή του σεναρίου ήταν απαραίτητη. Η παραστατικότητα, η ζωντάνια, το κλίμα ζωηρής και γόνιμης ανησυχίας, η ατμόσφαιρα δημιουργίας που δημιουργήθηκε χάρη στις ΤΠΕ ήταν συστατικό στοιχείο του σεναρίου και της εφαρμογής του.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδου, Β. 2012. [Η λογοτεχνία στα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ: Κυβερνολογοτεχνία και e-books, ψηφιακές κοινότητες αναγνωστών, δημιουργική γραφή και αφήγηση στον ψηφιακό κόσμο](#). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

Κελεπούρη, Μ. & Ε. Χοντολίδου. 2012. [Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση](#). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Κουτσογιάννης, Δ. 2011. *Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.



Νικολαΐδου, Σ. 2009. *Λογοτεχνία και Νέες Τεχνολογίες: Από τη θεωρία στη διδακτική πράξη*. Αθήνα, Κέδρος.

Παντζαρέλας, Π. 2012. [Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: Περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικά παρουσίασης και διαδίκτυο](#). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.